

گزارش برگزاری دومین کنفرانس "هرات و سیاست"

۲۲ قوس ۱۳۹۶ - هرات

AISS-R-010-2017

www.aiss.af

@AISS_Afg

@AISSAfghanistan

انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان

گزارش برگزاری

دومین کنفرانس «هرات و سیاست»

«جایگاه تاریخی هرات در سیاست»

۲۲ قوس ۱۳۹۶-هرات

www.aiss.af

مطالب فهرست

۲	معرفی کنفرانس هرات و سیاست
۴	مقدمه
۴	نشست افتتاحیه:
۵	خوش آمدگویی رئیس انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان
۵	انجینیر علی احمد عثمانی وزیر انرژی و آب جمهوری اسلامی افغانستان
۸	نشست کاری اول: هرات و دوره های تاریخی در سیاست
۱۰	پرسش و پاسخ:
۱۱	نشست کاری دوم: هرات، سیاست مداران، ادبیات و سیاست؛ بررسی های موردی
۱۴	پرسش و پاسخ:
۱۵	نشست کاری سوم: هرات، انزوای سیاسی و هویت اقتصادی
۱۸	پرسش و پاسخ
۱۹	نشست پایانی:
۱۹	صحبت های دکتر بهاء الدین بها
۲۰	جمع بندی: سخنرانی پایانی رئیس انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان
۲۱	ضمایم
۲۱	ضمیمه ۱ برنامه کاری:
۲۲	ضمیمه ۲ تصاویر همایش:

معرفی کنفرانس هرات و سیاست

کنفرانس هرات و سیاست از جمله کنفرانس‌هایی است که توسط انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان در شهر هرات آغاز گردیده است. این نشست به منظور بررسی جایگاه هرات در سیاست و برجسته ساختن نقش هرات در هرم قدرت و ساختار سیاسی راه اندازی شده است. این نشست بنا دارد تا با نگاهی ژرف انزوای سیاسی هرات را مورد کند و کاو پژوهشی و علمی قرار دهد.

این سلسله نشست‌ها از ماه ثور سال ۱۳۹۶ آغاز و با بررسی‌های مختلف در حوزه‌های مختلف مربوط به هرات ادامه خواهد یافت. در این نشست‌ها مقاماتی از مرکز و ولایات، نویسندگان، پژوهشگران حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و هنری، اصحاب رسانه‌ها در هرات، جامعه مدنی و اقشار مختلف گردهم آمده و در مورد جایگاه هرات در عرصه سیاسی به تبادل نظر می‌پردازند. این نشست به مانند مدل و طرح سلسله کنفرانس‌های گفتگوهای امنیتی هرات شکل گفتگو را دارد و از دل این گفتگوها به دنبال راهکارهایی علمی، کاربردی و استراتژیک در مورد انزوای سیاسی هرات است.

بدین منظور این نشست‌ها قرار است تا ابعاد مختلف این انزوای سیاسی را با مقالات علمی پژوهشی مورد بازبینی قرار دهد. در این نشست مقالات و سخنرانی‌هایی در مورد هرات و سیاست ارائه می‌شود. این مقالات با تمرکز به موضوعاتی که در مورد هرات و سیاست است تهیه و تدوین می‌گردند. به عبارتی هدف اصلی مقالات تبیین جایگاه هرات در سیاست و سیاست ورزی است.

گزارش دومین کنفرانس هرات و سیاست

۲۲ قوس ۱۳۹۶ - هرات

مقدمه

افغانستان پس از دوره طالبان تجربه‌ی یکی از جوامع پسمانزعه را سپری کرد؛ چنانچه این روند هنوز هم پس از سپری شدن بیش از پانزده سال در حال تجربه شدن است. در جوامعی که تجربه‌ی جنگ را داشته اند و پس از جنگ به مصالحه‌ی ملی می‌رسند، یکی از نکاتی که به قوت بر آن تاکید می‌شود این است که قدرت را متمرکز سازند و این تمرکز باید تا جایی باشد که قطب‌های موازی قدرت را کمرنگ کند. این کار را به منظور اعتلای حقوق انسان‌ها در سایه‌ی قانون اساسی انجام می‌دهند. افغانستان نیز یکی از این نوع جوامع است، که با روی کار آمدن نظم نوین در افغانستان تجربه‌ی مشابهی را دنبال کرد؛ اما این تجربه تا جایی ادامه پیدا کرد که منجر به انزوای سیاسی تعدادی از گروه‌ها و حتی تعدادی از ولایات شد. این انزوا تا جایی است که حتی پیشینه‌ی تاریخی تعدادی از ولایات در سیاست ورزی در افغانستان و منطقه را نادیده گرفت.

هرات یکی از جمله ولایاتی است که برای قدرت سیاسی نقش اساسی را دارد. این نقش اساسی را میتوان هم به لحاظ جمعیتی و هم به لحاظ اقتصادی در ساختار قدرت سیاسی در نظر گرفت. این ولایت از جمله ولایاتی است که بیشترین تعداد رای دهندگان را در انتخابات افغانستان دارد. پس از کابل دومین شهر پر نفوس و کلیدی افغانستان و با قدرت اقتصادی یی که پیوست آن با دو گمرک ایران و ترکمنستان است. این ولایت از جمله شهرهای زیبای افغانستان و بلکه در سطح جهانی از جمله پایتخت‌های فرهنگی است. با تمام اینها هنگامی نقش هرات برجسته و بر روی زبان‌ها می‌افتد که همه‌ی انتخابات نزدیک میشود؛ پیش و پس از آن نگاه به هرات به مثابه یک فرزند ناتنی است. یکی از عوامل مهمی که در تحقیقات نیز به آن اشاره رفته است تمرکز گرایی قدرت در کشوری مانند افغانستان است. این تمرکز پس از نظم نوین تا جایی ادامه پیدا کرد که منجر به انزوای هرات در عرصه سیاسی گردید. این انزوا یا خود خواسته است یا تحمیلی؛ بناً با بررسی آن میتوان به این نتیجه رسید که چقدر میتوان بر خودخواسته بودن یا تحمیلی بودن این انزوا مهر تایید زد.

اولین دور کنفرانس هرات و سیاست در ۱۴ ثور ۱۳۹۶ برابر با ۴ می ۲۰۱۷ در سالون کنفرانس‌های کمیسیون مستقل حقوق بشر در شهر هرات برگزار گردید. عنوان اصلی این نشست را انزوای سیاسی هرات تشکیل می‌داد. در این نشست مقامات بلندرتبه دولتی، اعضای پارلمان، جامعه مدنی، نویسندگان و پژوهشگران گرد هم آمدند و در مورد جایگاه منزوی هرات در ساختار قدرت افغانستان به گفتگو پرداختند. در این نشست مقالاتی از استادان دانشگاه و فعالین سیاسی در هرات به خوانش گرفته شد. آقای محمد فقیری با نگاهی به موقعیت جغرافیایی و جامعه شناختی هرات این جایگاه را تبیین کرد. آقای محمد رفیق شهیر نیز در مورد ساختار جامعه سیاسی هرات به بحث پرداخت و این انزوای سیاسی را مورد مذاقه قرار داد. آقای داوود عرفان در مورد مولفه‌های تاثیر گذار بر انزوای سیاسی هرات بحث کرد و بحث خود را از یک پس منظر سیاسی مورد توجه قرار داد. وی این جایگاه را با توجه به هستی شناختی سیاسی هرات مورد بازبینی قرار داد. خانم ناهید احمد فرید وکیل پارلمان افغانستان نیز با پس منظر تاریخی و سپس نگاهی به اکنون و آینده هرات، انزوای سیاسی این ولایت را مورد کند و کاو قرار داد. دیگر سخنران این کنفرانس آقای طارق نبی رئیس تلویزیون ساقی و فعال دینی، سیاسی بود. وی نیز در مورد اینکه هرات چگونه بازچپه دست قدرت مردان مرکز قرار می‌گیرد و چگونه منزوی شده است بحثی را ارائه کرد. این نشست با سوالاتی از اشتراک کنندگان و تبصره‌هایی در مورد جایگاه هرات در عرصه سیاسی در افغانستان به پایان رسید.

نشست افتتاحیه:

خوش آمدگویی رئیس انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان

در آغاز این کنفرانس رئیس انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان با پیام خوش آمدگویی و سخنانی در مورد جایگاه هرات و سیاست و پیوند سه ضلع مثلث علم، فرهنگ و سیاست سخن راند.

هدف اصلی از این سلسله نشست ها بررسی انزوای سیاسی هرات میباشد. از دل این سلسله گفتگوها ما در جستجوی این هستیم تا عوامل، زمینه ها و بستر این انزوا را بیابیم. و ببینیم که این عوامل تا چه مقدار ساختاری، داخلی، بیرونی و منطقه ای است و در کنار یافتن ای عوامل ما با کمک یکدیگر به یک سلسله راهکارهایی برای بیرون کردن هرات از این انزوای سیاسی بیابیم. وی پس از این مقدمه حرفهای خویش را با یکی از سابقه دارترین نکاتی که در مورد هرات میگویند ادامه داد: هرات شهر علم و فرهنگ. وی افزود وقتی که ما در مورد این انزوای سیاسی صحبت میکنیم یکی دیگر از مفاهیمی که به ذهن ما میرسد این است که هرات شهر علم و فرهنگ است. و از لحاظ منطقی چگونه میتواند شهری که مشهور به شهر علم و فرهنگ است دچار انزوای سیاسی باشد؟ به این دلیل که هم علم و هم فرهنگ قدرت پرور و سیاست پرور اند. پس از این دو فرضیه یکی مشکل دارد؛ یا هرات دارای انزوای سیاسی نیست؛ اما از آنطرف این ادعا که هرات شهر علم و فرهنگ است. چرا علم و فرهنگ توانسته است یک جامعهی سیاسی به بار بیاورد؟

اگر ما به تاریخ مدنیت ها نگاه کنیم همیشه قدرت با علم و فرهنگ یکجا بوده است. از همین هرات که شروع کنیم؛ دوره تیموریان که دوره رنسانس شرق از آن نام میگیرند؛ نه تنها هرات کانون علم و فرهنگ و هنر بود بلکه هرات پایتخت یک امپراطوری بود. و اگر ما به سالهای امروزم نگاه کنیم مدنیت غرب مدنیت ابرقدرت است در همه عرصه ها و ایالات متحده آمریکا یک ابرقدرت نظامی و سیاسی در سراسر جهان است و همچنان یک ابرقدرت فرهنگی. مثلاً از صد دانشگاه برتر دنیا هشتاد آنها از کشور آمریکا میباشد و همه ساله گفتمان های فرهنگی و جریان هایی نیز در آمریکا تولید میشود. پس این مثلث علم و سیاست و فرهنگ مکمل یکدیگر هستند. و ما در انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان به دنبال این هستیم تا ببینیم چرایی انزوای سیاسی هرات با توجه به بستر تاریخی که دارد و با توجه به هویت علمی فرهنگی که هرات دارد بررسی کنیم. و ما در لوگوی کنفرانس هرات و سیاست اضلاع قدرت و سیاست را به صورت نمادین معرفی کردیم.^۱ آنچه مبینید در هر کدام از اضلاع زن هست و انتخابات هست و قدرت نظامی است و غیره؛ بناً آنچه ما در جستجوی آن هستیم به وجود آوردن یک گفتمان بین هراتی است تا ما در نتیجه آن هر کدام ما از یک طرف خود آگاهی بهتری پیدا کنیم و از دل این خودآگاهی ها بتوانیم به سوال اصلی خود پاسخی پیدا کنیم که آیا هرات شهر علم و فرهنگ است؟ و اگر شهر علم و فرهنگ است چرا در عرصه سیاست آنقدر کامیاب نبوده است. و چه باید کرد تا این چند ضلعی را به کمک یکدیگر ایجاد کنیم تا در تمام عرصه های چیزی برای گفتن داشته باشیم. وی سخنان خویش را با خوش آمدید دوباره به مهمانان این کنفرانس خاتمه بخشید.

انجینیر علی احمد عثمانی وزیر انرژی و آب جمهوری اسلامی افغانستان

پس از آن انجینیر علی احمد عثمانی وزیر انرژی و آب جمهوری اسلامی افغانستان که سخنران ویژهی این برنامه بود به سخنرانی پرداخت. آقای عثمانی با نگاهی به تجربه هفده ساله ی زندگی خود در عرصه های سیاسی پس از دوره طالبان، سخنرانی خود را ایراد کرد. او از هفت مرحله ای که هرات پس از دوره طالبان گذرانده است سخن گفت. وی سخنان خود را با سپاسگذاری از برگزاری این نشست آغاز کرد. او گفت: این نشست ها فرصت خوبی است برای تبادل نظر با محیط و نخبگانی که بیشتر از سایر مناطق ما حرف یکدیگر را میفهمیم. وی افزود با توجه به شناختی که ما از یکدیگر داریم پس یکی از بهترین نشست هایی که میشود در این عرصه برگزار گردد نشست پیرامون جایگاه هرات در سیاست است. او گفت این نشست ها میتواند نقشه راهی را که میتواند مشارکت فعال در عرصه سیاسی را بالا ببرد به ما

¹: تصویر لوگوی کنفرانس هرات و سیاست تصویری است که در صفحه اول این گزارش درج شده است. در این تصویر هر ضلع از این چند ضلعی نمادی از قدرت و سیاست در طول تاریخ و اکنون هرات و بلکه افغانستان محسوب میشود. با توجه به اقتصاد، سیاست، هنر، فرهنگ و ادبیات میتوان به حضور این نمادها برای برجسته ساختن هویت مکمل هرات به مثابه یک شهری که هم در عرصه سیاسی و هم در عرصه فرهنگی اقتصادی نقشی داشته است، پی برد.

نشان دهد. وی بیان کرد که شهرهای باستانی لطافتی را داراست که شهرهای دیگر این لطافت را ندارد. پس از آن داستانی را از یکی از دوستان خود نقل کرد و پاسخی که به این پرسش داده بود: وزارت کردن چگونه است؟ وزارت کردن خوب است به شرطی این که در هرات باشد. شهرهای تاریخی هویت های زنده اند که همیشه در حال حرکت اند. وی سخنان خود را با تقسیم بندی هفت گانه پس از دوره طالبان ادامه داد. او هفده سال تجربه سیاسی پس از طالبان را به این هفت مرحله تقسیم کرد.

دوره اول: دوره دوم خود باوری

این دوره از سقوط طالبان شروع شده و تا سپتمبر سال ۲۰۰۴ ادامه پیدا کرد. وی سقوط طالبان را به مثابه نقطه عطفی در افغانستان قلمداد کرد و فرصت های به وجود آمده پس از آن را فرصت هایی دانست که همه کشور را متاثر ساخت. وی شروع تحصیلات برای دختران، تنفس آزاد کشیدن و تجربه مدرنیته را شروع کردن را از جمله ملزومات این دوره میدانند که هرات نیز از آن بهره مند شد. این حرکت ها توانست نوعی خودباوری را برای هراتی ها به وجود آورد. سپس وی میگوید این دوره جای خود را به دوره دیگری داد که دوره دوم بود.

دوره دوم: دوره ستیز متقابل و مرکز ستیزی

ستیز متقابل را وی ستیزی میدانند که به شکل دو طرفه از مرکز و از هرات شروع شد. وی ادامه این مرکز ستیزی را که با کشته شدن تعدادی نیز همراه بود تا انتخاب ماه اکتبر ۲۰۰۵ ادامه اش را میدانند. این هنگامی است که تعدادی از صاحبان نفوذ در هرات جذب در هرم قدرت شدند و این باور به وجود آمد که وضع به حالت قبلی خود برنمیگردد.

دوره سوم: مرکز گریزی و سرخوردگی

این دوره دوره ای است که مقامات بیشتر یاد شده توانستند در مرکز جایگاه های بالایی را بدست آورند و سپس یک ناباوری نسبت به مرکز در بین مردم به وجود آمد و آن اینکه چرا ستیزی با هراتی ها به این شدت شروع شده است. یکی دیگر از پیامدهای این دوره کشمکش ها بین مقامات خود هراتی بود. که دو دلیل اصلی داشت. یکی اینکه در دوره ای که خود باوری بود تعدادی از صاحب نفوذان هرات با مقامات مرکزی همراه شدند و این اختلافاتی را به وجود آورد. یکی دیگر پست هایی است که در هرات وجود داشت. که این پست ها کشمکش هایی را نیز به وجود آورد که منجر به وجود آمدن دوره چهارم شد.

دوره چهارم: دوره اختلافات

این دوره هنگامی است که مقامات هراتی تعدادی با حکومت مرکزی یکجا شدند و ادامه همان دوره سوم است که توانست در انزوای سیاسی هرات تاثیر گذار باشد.

دوره پنجم: دوره سردگمی

این دوره پس از تشکیل حکومت وحدت ملی است. رقابت هایی که برای جابجایی پست ها بود رنگ خود را از دست داد و جای خود را به دوستی هایی داد که تا کنون ادامه پیدا کرده است. این سردگمی باعث پیامدهایی همچون: ناامنی، رشد فقر، مهاجرت، بالا رفتن بی سوادها در قدرت و حمایت آنها در مراکز اقتدار از طرف برخی از حلقات، رکود اقتصادی، اختطاف و سایر مسایل دیگر. یک آمار که در مورد هرات وجود دارد این است که سال گذشته فقر در هرات افزایش یافته است و امسال سوء تغذیه در هرات زیاد شده است. فقط پیامد مصرف کم بودجه است. و سو تغذیه نیز محصول فقر است.

دوره ششم: دوره تقابل

این دوره را میتوان در زمان کنونی دید. وی میگوید یکی از میراث های حکومت گذشته فساد اداری است. اما برعلاوه آن ما پس از این حکومت اختلافات قومی را نیز به حکومت بعدی خویش به میراث میگذاریم. اختلافات قومی به همان میزان فساد اداری اثرات خویش را دارا است. این دوره دوره ای است که ما شاید نقش کمتری در آن داشته ایم. این اختلافات از گذشته تفاوت کرده است. قبلا اختلافات در سطح مقامات بود اما امروزه در سطح جامعه نیز نفوذ کرده است.

دوره هفتم؛ دوره بازگشت به خویشتن

وی این دوره را دوره برای بازگشت قلمداد کرد و گفت که ما از دل مباحثی همچون این کنفرانس که انسیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان راه اندازی کرده است میتوانیم نقشه راهی را پیدا کنیم. او تاکید کرد که نسخه پیچی های فردی دردی را دوا نمیکند و باید از آن خودداری کرد. در نتیجه اینکه هیچ گاهی یک عامل به تنهایی نمتواد باعث سعود و سقوط یک قدرت و ملت باشد. همیشه عوامل درونی و بیرونی وجود دارد. حداقل این است که ۴۹ درصد ما مقصر هستیم و ۵۱ درصد بیرون. گر چه به این باورم که تقصیر ما بیش از اینهاست.

او عوامل بیرونی را با این حرف خویش آغاز کرد. «هرات به مثابه یک حیاط خلوتی در طول سالها برای حکومت ها بوده است». این برای ایجاد تنفس، برای ایجاد مالیات و غیره. این بحث تنها وابسته به حکومت ها نیست بلکه گروه های سیاسی نیز این کار را میکنند. هنگامی که انتخابات است به ما مراجعه میکنند. اجتماعات، اعتراضات همه به ما مراجعه میکنند؛ اما هنگامی که ما نیاز داشتیم درها همه به روی ما بسته است. و یا به اندازه ای باز است که دیگر سر و صدایی ایجاد نکند.

مسأله دوم در مورد جغرافیای سیاسی افغانستان است: ما پنج زون سیاسی را داریم. که مشارکت و انزوای سیاسی خود را مورد توجه قرار میدهد. اول زون غرب و هرات. دوم شمال افغانستان. سوم شرق. چهارم جنوب و پنجم مناطق مرکزی. در این پنج جغرافیا بیشترین معترضین از منطقه جنوب و غرب افغانستان است. سپس افزود که ما خودمان را با شعر و اعتراض اقناع میکنیم و این را برای خود کافی میدانیم. ذهنیت ما به جای ذهنیت حکومتی ذهنیت اپوزیسیونی است. اتهام زنی در بین ما رایج است. ما به دنبال محبوبیت هستیم. دیگران به دنبال مهم بودن هستند. قدرت عمل داشته باشند. وقت خود را بیش از حد به تحلیل های بدون نتیجه میگذرانیم. او میگوید: امروز استراتژیست ها اند که حکومت میکنند. همدیگرپذیری ما کم است. دیدگاه مخالفتی برعلیه یکدیگر داریم. کوشش هایی که انجام میدهم برای اثبات جایگاه سیاسی هرات کوشش هایی پراکنده است. اینها به یک مجرا نمیریزد. پس کمتر هم به نتیجه میرسیم. با سیاست رابطه خوبی نداریم. وی حرفهای خود را با این نکات ختم کرد: سه مسأله عمده است. شناخت تاریخ ما، بیان وضعیت موجود و رقم زدن آینده ما. قدرت ما وقتی ارزشمند است که زمینه ساز مشارکت باشد، معطوف به توسعه باشد، با اقتدار همراه باشد، قدرت درون مراکز مطالعات استراتژیک برمیخیزد.

نشست کاری اول: هرات و دوره های تاریخی در سیاست

گرداننده: داوود عرفان، استاد دانشگاه و فعال سیاسی

سخنرانان:

- سید مسعود حسینی، استاد دانشگاه و فعال سیاسی
- نوید مشعوف، استاد دانشگاه
- مریم جامی استاد دانشگاه

در مقدمه این بحث داوود عرفان گرداننده این نشست کاری نکاتی را در مورد تاریخ سیاسی هرات گفت: تاریخ سیاسی هرات به دو نقطه عطف دارد که یکی دوره آل کرت هست و دیگری دوری تیموریان. سخنرانان این پنل نیز بیشترین تمرکز خود را بر دوره تیموریان خواهند داشت.

سخنرانی آقای سید مسعود حسینی

اولا ما خوب است که هرات را در دوره تیموریان ببینیم که چه هست و چه جایگاهی دارد. چگونه میشود هرات را تعریف کرد. نه تنها در دوره تیموریان بلکه در دوره سلاطین آل کرت هم این جایگاه ویژه را دارد. در کتابهای تاریخی هنگامی که از هرات نام برده میشود از مملکت هرات نام میبرند. جالب است که تازه اصطلاح افغانستان هم در آنجا دیده میشود. که بخش کوچکی از هرات است. این هرات است؛ هرات قرن هشت و نه. باید توجه داشت که هرات این ظرفیت را داشته است. تیموریان و آل کرت مظروف بودند که در این ظرف هرات ریخته شدند. حالا هم ظرف هست اما مظروف نیست. در دوره تیموریان چهار تا از امیران بیشتر موفق را میباید. امیر تیمور، شاهرخ، سلطان حسین و ابو سعید اند. اینها مجموعا ۱۲۱ سال در راس قدرت قرار داشتند. مهمترین عنصری که هرات را در دوره تیموریان برجسته کرده است موضوع فرهنگ و هنر است. اما هنر یک موضوع ثانوی است در این جامعه. اگر در سایر عرصه ها موفق نباشیم ما به پدیده هنر نمیپردازیم. کسانی که تصور میکنند که هرات از نقطه نظر سیاسی در این دوره جایگاهی ندارد به کنه قضیه فکر نکرده اند. مراحل ابتدایی تر طی شده بود تا به این مرحله در دوره تیموریان که سعود علم و فرهنگ و هنر است رسیده بود. دوره تیموریان هم به لحاظ سیاسی و هم به لحاظ اقتصادی کارآمد بود. هنر نیاز به مصرف دارد. اقتصاد در دوره تیموریان به گونه ای که باید پرداخته شده بود. از طرفی دیگر جغرافیای تیموریان بسیار بزرگ است. چیزی در حدود ۲۷ کشور کنونی در سیطره امیر تیمور بود. دو عنصری که از دید نظام سیاسی تیموریان به آن توجه شده

بود: یکی بحث راه داری بود. و دیگری امنیت. اینها میتوانستند مقوله رشد تجارت را در جامعه فراهم بکنند. با روی کار آمدن شاهرخ قوانین تغییر کردند. یکی از ویژگی های برجسته دوره تیموریان بحث تسامح مذهبی است. حک شدن سکه با نام دوازده امام و خلفای راشدین از این نمونه است. رشد فرهنگی رشد کرد. سیاست و فرهنگ با هم حمایت داشتند. حمایت مادی و معنوی دربار از فرهنگ. ایجاد امنیت فکری برای ظهور عقاید و آرای گوناگون. کتابخانه سلطنتی هرات یکی از نمادهای فرهنگی است. این کتابخانه که در قسمت شفاخانه امروز هرات موقعیت داشته حدود چهل نفر کارمند داشته. کسانی مانند بهزاد و غیاث الدین نقاش. این کتابخانه به دو بخش تقسیم میشد. این یک کارگاه تولید علم بود. شهرک دانشگاهی هرات که آنرا مصلی هرات نیز میگویند یکی دیگر از نمادهای فرهنگی این دوره بوده است. نکته دیگر نقشی است که برای زنان در دوره تیموری داده شده بود. اما چه وقت این زن جایگاه خود را در این جامعه از دست داده است؟ با روی کار آمدن نظام نامه احمدشاهی است که زن افول میکند از جایگاهی که دارد. هرات با داشتن تاریخ بزرگ اگر دارای افول بوده است دوباره توان ایستاده شدن بر پای خویش را دارد.

سخنران دوم: مریم جامی سیاست گوهرشاد با تاکید بر فمینیسم لیبرال

میخواهم صبحت های خود را با نقل قولی از ویرجینیا ولف آغاز کنم: به عنوان زن من کشوری ندارم. زنان در طول تاریخ چه به عنوان موجودات فاعل و چه منفعل همواره وجود داشته اند. و در تشکر ملیت های اصیل سهمی را داشته اند. بستر گفتمان های عظیمی را زنان در درازنای تاریخ بر عهده داشته اند. اما همیشه به این قشر ظلم شده است و آنگونه که باید حق شان داده نشده است. مثلاً از متون مقدس کلاسیک شروع میکنیم. زن به عنوان موجود اغواگر وجود داشته. زن بانی این شده که آدم از بهشت رانده بشه. در تورات آورده شده که زن گناهگار تولد میشود و گناه او این است که زن تولد شده. در بوداییسم اگر چه زنان با ظاهر فرشته خوی اند اما به این اعتقاد اند که زنان شیاطین اند. از ارسطو تا افلاتون تا دکارت و نیچه و در شعرای فارسی این نظر نسبت به زن همواره وجود داشته است. در چنین دورانی که غرب در قرون وسطا است در شرق زنانی سیاست گر ظهور میکنند. نمونه آن بانو گوهر شاد بیگم. این نوشته به چند سوال پاسخ میدهد: یک اینکه میتوان گوهرشاد بیگم را مانند لیبرال فمینیسم امروزی یک فمینیست دید؟ میزان تاثیر گذاری گوهرشاد بیگم چقدر بوده است؟ و جایگاه زنان در دوره تیموریان چگونه بوده است. اما جالب دو مساله جدای از هم و پیوند میان آنها است. لیبرال فمینیسم و گوهرشاد بیگم. ما باید توجه داشته باشیم که در شرق بنیادهای فلسفی داشته ایم اما اینها به غرب رفت و پس از آن از غرب با لباس تبدیلی دوباره به شرق آمد. مثلاً دموکراسی میبینیم که در دوره های مغول و شاه اکبر دیده میشود. نظریه های فمینیستی که در اندیشه های گوهرشاد بیگم است. از نظر لیبرال ها تعقل فردی بسیار مهمتر از سنت میباشد. کاری که ما در سیاست گذاری های گوهرشاد بیگم میتوانیم آنرا ببینیم. بحث دوم تاکید بر آزادی و سوم مطالعه زنان طبقه بالا است. بحث دیگر اینکه نادانی یکی از عوامل تبعیض است و ما برای از بین بردن تبعیض باید نادانی را از بین ببریم. گوهرشاد همسر شاهرخ میرزا است. بانویی سیاست گذار، اهل دانش و فرهنگ است. سیاست گذاری او در غالب ساخت و سازهای فرهنگی است. دوم این که به عنوان وزیری توانا در دربار شاهرخ میرزا است. او عملاً در جنگها اشتراک دارد؛ اقتدار سیاسی دارد؛ همین هم است که حضور گوهرشاد در عرصه سیاسی منجر به مرگ وی در سن ۸۱ سالگی میگردد. اماکنی که توسط گوهرشاد ساخته میشود دو نوع است که یکی از آنها مساجد و اماکن مقدس است و دیگری باغ ها است. آرمانشهر زنان را شما در این عصر میتوانید تصور کنید. گوهرشاد بیگم جنبشی از زنان را ایجاد میکند. زنانی که در جامعه نفوذ دارند. مانند مهری هروی. این در زمانی است که حتا تعدادی دانشمندان هم میترسیدند از اینکه زنان با سواد شوند. یکی از دلایل قدرت تیموریان وجود این زن است.

سخنران سوم: نوید مشعوف

نقش هنر در سیاست دوره تیموریان

هنرمند بودن اکثر شاهزاده های تیموری، سهم دادن به هنرمندان در دربار. ساخت و سازهای مهم تیموری که منجر به علاقه مردم به همکاری با دولت تیموریان در اخیر هم چرا هرات؟

بایسنغر میرزا بهترین خوشنویس دوران است. سلطان حسین شعرسرا. گوهرشاد طراح است. که بیشتری ساخت و سازهای معماری را طراحی کرده است. شاهرخ نیز با هنر انس داشته است، او زیادتیر علاقه مند ادبیات مذهبی است. تیمور که دو خصلت او جهان را متحول کرده است.

یک اینکه آدم کش بوده است. دوم اینکه در کنار این خصلت آدم خیلی هنر دوستی بوده است. در هر مکانی که فتح میکرد فقط به کهنسالان و کسانی که هنرمند بودند رحم میکرد. اکثر سیاستمداران تیموری نشست و برخاست شان با هنرمندان بسیار زیاد بوده است. از هنرمندان در راستای بهتر عملی کردن سیاست کمک میخواستند. هنرمندان نیز راهکارهایی را به آنها میدادند. ساخت و سازهای معماری این دوره منجر شد تا مردم به نحوی با شاهزاده های تیموری انس بگیرند و آن نامی که از امیر تیمور بود را آهسته از آهسته از ذهن خود بزایند. در هرات شهروندان آن همیشه علاقه مند هنر بوده اند. اما چرا هرات همیشه مورد توجه شاهان بوده است؟ من فکر میکنم هنردوستی مردم هرات، احترام به معنویت مردم هرات، و حال و هوای جغرافیایی این سرزمین باعث شده است تا هرات در طول دوره های تاریخی مورد توجه قرار بگیرد. هرات همیشه تلاش داشته در راستای هنر چیز جدیدی را بیان کند. در نتیجه اینکه: توجه به هنر به هنرمند در زمان تیموریان به عنوان یک شاخصه اصلی سیاستمداران تیموری بود. بیشتر هنرمندانی که باعث شدند سیاستمداران را تحت تاثیر خود قرار دهند معماران و مینیاتوربست ها بودند. هنر در عصر تیموریان وارد خانه های مردم شد. به صورتی که باید معرفی شد. به در و دیوارهای شهر به نمایش گذاشته شد. و سیاستمداران از طریق هنرمندان توانستند کشوری آرام و منظم و عاری از دغدغه های داخلی بسازند. شاهزاده های تیموری یا هنرمند بودند یا هنر پرور.

پرسش و پاسخ:

رنسانس چرا در اروپا به اوج رسید و در اینجا افول کرد؟

آیا امروزه افغانستان پیوسته با فرهنگ گذشته حرکت کرده یا گسسته از فرهنگ گذشته. استاد حسینی

سوال سعیدی: به عنوان یک زن منافع زنان را در این کنفرانس در کجای موضوع هرات و سیاست میتوانید ربط بدهید.

سوال مشعوف: ختم زندگی گوهرشاد؟

تیمور غارت گر بود نگفتند؟

وضع امروزی هنر در چه سطحی است؟

جواب حسینی: هرات در زمان تیموریان تمام عناصر سازنده یک مملکت را در خود داشته است. یک نقل قول از کتاب روضات الجنات: نویسنده میگوید از سلطنت پناه شدیم که: مصر که آوازه عظمت او در همه اقطار ربع مسکونه صادر است، ربع هرات باشد. واقعیت امر این است که پیشینه تاریخی هرات بیشتر از این بوده است. سوال اساسی این است که ما از آن اوج عظمت چرا سقوط کردیم؟ از وقتی که نظام قبیله ای در این سرزمین حاکم شد. نظام قبیله ای نمیتوانست که این عظمت را بر بتابد. تحلیل و برداشت این همه هویت تاریخی و مدنی را نداشت. بنابراین برای حاکم کردن نگاه خود نیاز داشت که این پیشینه ی تاریخی را از بین ببرد. نمونه آن از بین بردن مصلاهی هرات توسط عبدالرحمن خان است. فکر میکنم یک سیاست آگاهانه تلاش کرده است تا هویت تاریخی را از بین ببرد. به این دلیل که اگر این مدنیت تاریخی سر جای خود باشد تاجر قبیله نمیتواند در این سرزمین حکروایی کند.

جواب مریم جامی: من یک سیر تاریخی وضعیت زنان را در ادیان دیدم. یک قولی از تورات را برایتان میگویم: بهتر است کلمات تورات در آتش بسوزند تا اینکه زنان از آن بهره مند شوند. با آن هم در وضعیتی که غرب در حالت های ناگوار قرون وسطا قرار دارد در شرق زنی همچون گوهرشاد بیگم ظهور میکند. دوم در مورد مرگ گوهرشاد بود. بله هم تاریخ نویسان به این عقیده اند که در سال ۷۴۱ به فرمان ابوسعید گرگان این خانم کشته شد و آن هم به این خاطر که معتقد بودند با اقتداری که گوهرشاد دارد دست یافتن به سیاست در این سرزمین ناممکن است. استاد حسینی گفتند ادعای اینکه حق زنان داده میشود هست و آن هم به عنوان نیمی از پیکر جامعه؛ ولی اینکه حتما تا خمس و تا سدس هم داده نمیشود بحثی است. فکر میکنم بستری برای این گفتمان ها باید اول مساعد شود و من تاکید روی جنیش های متحد زنان در سیاست و سیاست گذاری دارم.

نوید مشعوف: پس از اینکه صفویان در هرات جایگزین شدند تقریباً هرات از این سرزمین رخت بست. این تا زمان آقای مشعل غوری ادامه پیدا کرد. دو صد و سی سال هرات آن هنری را که باید داشته باشد ندارد. هنگامی که صفویان پیروز میشوند استاد کمال الدین بهزاد با تمام هنرمندان دوره را با خود میبرند به تبریز و هنر وارد مرز امروزی ایران میشود. هنر پس از آن از جایگاه خاص خود افتاده است. اینکه چرا رنسانس در اروپا به اوج میرسد و اینجا افت میکند دلیلش همین است.

نشست کاری دوم: هرات، سیاست مداران، ادبیات و سیاست؛ بررسی های موردی

گرداننده: سهیلا عرفانی، رئیس دانشکده ژورنالیزم دانشگاه هرات

سخنرانان:

- دکتر داوود منیر، استاد دانشگاه
- دکتر پرویز آرزو، استاد دانشگاه
- نوره نورزاده، رئیس دانشکده ادبیات دانشگاه کهکشان شرق

مقدمه خانم سهیلا عرفانی

ادبیات و عشق مردم هرات به آن موجب شده تا هرات تبلور ادیبانه‌ی سیاست باشد. روحیه صلح طلبی و ذوق فراگیری دانش و بخصوص ادبیات از ویژگی های آن فرهنگ مردم هرات است. مردم هرات عملکرد دولت را چه از درون و چه از بیرون به نقد و تحلیل میگیرند. و به نوعی عقلانیت ادیبانه‌ی سیاسی را خلق میکنند. با آن هم میبینیم که هنوز هرات و هراتیان سیاست مدار ادیب مورد بی مهری حکومت مرکزی قرار گرفته اند. تا دیده شود که این کنفرانس ها چگونه میتواند جایگاه هرات به تثبیت کند؟

دکتر داوود منیر، استاد دانشگاه. ادبیات دوره تیموریان

یکی از نکاتی که همیشه مطرح است این است که ما چنان به ادبیات پرداختیم و سیاست را فراموش کرده ایم که امروز در سیاست معاصر افغانستان هیچ جایگاهی نداریم. اما در آنطرف بین سیاست مداران هرات کمتر کسی است که اشراف به ادبیات نداشته باشد و در آن زمینه علاقه مند نباشد. این به آن وابسته است که ما ادبیات و سیاست را از چه زاویه ای ببینیم. اگر قرار باشد که بر روی سیاست تمرکز کنیم شاید

بتوان گفت که نه در گذشته و نه حال ادبیات سیاسی داشته ایم. اما اگر ادبیات را متمرکز شویم از گذشته دور تا کنون محتوای ادبیات با سیاست بسیار همخوانی داشته است. از دو منظر به ادبیات میبینیم. یکی از نگاه ایماژ گرایی. ادبیات به گونه ای هنر کارش فقط زیبایی باشد. یا اینکه ادبیات باید مفید و موثر باشد که عبارت است هوده گرایی است. ادبیات هرات به شدت هوده گراست. یک وجه حماسی ادبیات. و دیگری وجه تعلیمی آن که هر دو در سیاست برجسته است. وظیفه هنر را باید چنان بیان کنیم که هم حق ایماژ گرایی آن ادا شود و هم حق هوده گرایی آن. بنا ما کمتر ادبیاتی را میبینیم که بدون سیاست باشد که ادیبان به زبان زیبا بیان کرده باشند. پس اگر دانش سیاسی با زبانی زیبا و صورتی زیبا بیان شود بسیار مهم و ارزنده خواهد بود. نکات متعددی در این زمینه است. ادبیات چکیده فرهنگ و تاریخ. چشم انداز سیاست از نگاه ادبیات، من فکر میکنم ادبیات را ما میتوانیم از دو رهگذر با سیاست پیوند بدهیم. یکی اینکه ادبیات به عنوان آموزش اخلاقی. ادبیات پیوندی با مسائل اجتماعی و سیاسی دارد. این امر از زمان افلاتون در ادبیات راه یافته است. چنانچه ادبیات تأثیری بر جامعه و اخلاق داشته است. کوشش مشترک شاهان برای اعتلای فرهنگ است. در دوره تیموریان ما بیش از دوازده نفر داریم که شاعر هستند. بیرون شدن شعر از حوزه دربار یکی از نکاتی است که در دوره تیموریان است. تغییر اخلاق شاهان یکی از پیامدهای ادبیات است. رابطه شاهان و شاعران نکته ی برجسته ای است. در گذشته شاعران فرمانبردار بودند. اما مولانا جامی این رابطه را تقریباً به هم میریزد. رابطه شاهان و شاعران بیشتر رابطه دوستی را به وجود می آورند. امیر علی شیر نوایی یکی از خدمتگزاران برای مردم است که به دستور مولانا جامی این کار را میکند. مولانای جامی میگوید که گفتگو یکی از مهمترین راه حل های مشکلات است. در نتیجه اینکه اگر خواسته باشیم تأثیر مکتب ادبی را بیان کنیم اول باید زاویه دید خویش را کمی وسیع تر سازیم. سیاست به مفهوم بزرگتر و کلانتری باید دید. الگوهای که مطرح میشود و پیوند آن مسائل اجتماعی. بحث رابطه شاعران و شاهان. و در نهایت یک سلسله از مولفه های که تسامحاتی را در فرهنگ سیاسی و سیاست فرهنگی دارد میتوان گفت که ادبیات نقش عمده ای در سیاست این دوره داشته است.

خانم نوریه نورزاده. ادبیات و سیاست؛ مطالعه موردی ادبیات مولانا جامی

سوال هایی که در این مقاله مطرح شده است و به دنبال جواب به آنها بوده ام. میزان ارزشی ادبیات در پیوند و پذیرش زندگی سیاست یا وازدگی آن است؟ چه عواملی مولانا جامی را مرجع سیاست گذاری قرار داده است؟ و سوم اینکه اثر وجودی ادبیات مولانا جامی چه نسبتی با سیاست دوران خودش دارد؟ سه عامل تأثیر گذار: ادبیات، دین و اخلاق در مرجع قرار دادن شخصیت ها تأثیر داشته، ممکن مولانا جامی با تصاحب این سه عامل توانسته موفق سیاسی و اجتماعی بلندی را بدست آورد. بحث پیوند بین ادبیات و سیاست از زمان افلاتون تا کنون مطرح شده است. گروهی با جدایی سیاست از امر سیاسی ادبیات را در حوزه امر سیاسی قرار داده اند. اما باید گفت که واقعیت های جامعه از طریق ادبیات به گونه غیر مستقیم بیان میشود. بدون دست کاری ها و منفعت طلبی ها به گونه ای غیر مستقیم مطرح میشود. در پهلوی اینکه محتوای سیاسی میتواند ارزشی به ادبیات بدهد، ادبیات هم میتواند بر قوت و نفوذ سیاست نقش داشته باشد. یکی از نکاتی که گفته میشود این است که هنگامی که ادبیات و هنر به غرضی مطرح میشود از ارزش آن کاسته میشود. مثلاً میگویند هنر برای هنر و زیبایی فقط خوب است. اما ادبیات قابلیت مطرح کردن زیبایی و محتوای سیاسی است. زمانی که ادبیات و هنر برای سیاست استفاده میشود از ارزش آن کاسته نمیشود. بلکه ادبیات قابلیت این را دارد. مولانا جامی سیاست را با ادبیات پیوند میدهد و ادبیات را برای اصلاح جامعه یا در خدمت اصلاح جامعه قرار میدهد. وی وضعیت اجتماعی مردم را از طریق شعر بیان میکند. وی برای حاکم حد و حدود تعیین میکند. سه عامل به اینکه مولانا جرات دارد که حد و حدود برای حاکم تعیین کند عبارت از دین، ادبیات و اخلاق است. یکی از نکات دیگری که مولانا جامی بیان کرده است بحث حکومت داری است. نگاهی را که مولانا به حکومت داری دارد نگاهی کلاسیک است. یعنی هر بحث حکومتی در موافقت با اصول دین باشد که این خلاف سیاست های جدید است. هنگامی که جامی نامه ای به دربار میفرستد دربار به نامه ی جامی جواب میفرستاده و میگفته که نکات اجرا خواهد شد. وی چهارده نامه به سلطان حسین بایغرا فرستاده و بیست و سه نامه دیگر به درباریان دیگر. وی نظریه هایی را برای نظم اجتماعی در نامه های خود مینوشته است. مولانا جامی در پی فروپاشی نظام حکومتی نیست و بلکه وی در پی اصلاح است.

سخنران سوم: دکتر پرویز آرزو؛ انزوای سیاسی هرات با تاملی بر نقش جنرای عبدالقادر در سیاست

دکتر آرزو صحبت خویش را در سه بخش ارائه کرد. بخش اول مقدمه، بخش دوم در مورد انزوای سیاسی هرات و بخش سوم نیز نگاه است به جنرال عبدالقادر.

من چاره ای ندارم جز اینکه در اول به بعضی از آمار توسل جویم. تا اینکه بگویم چرا نگرانی ما در مورد هرات بجا است. هرات هم از نگاه جمعیت و هم از نگاه مساحت ولایت دوم افغانستان است. این ولایت چیزی بیش از سه میلیون جمعیت دارد. جمعیت هرات جمعیت بسیار جوانی است. بزرگترین گروه سنی بین ۱۴-۲۵ ساله اند. دومین گروه سنی بین ۱۰-۱۴ ساله اند. نرخ سواد بسیار بالا است. حدود ۶۳ درصد از جوانان ما مکتب رو یا مشغول تحصیل اند. دوستان عزیز میدانند که یکی از منابع عاید افغانستان است. این ولایت نیز لقب پایتخت فرهنگی افغانستان را دارد که لقب زینده ای است. این ولایت به دلیل همسایگی با کشورهای زیر زره بین های امنیتی است. اما با توجه به همه اینها هرات تبدیل شده است به یک پارادوکس. یک پارادوکس در نظام افغانستان. چرا با همه این بزرگی که هرات دارد هنوز توجه لازم برای هرات صورت نمیگیرد؟ آیا این انزوای سیاسی هرات ریشه تاریخی دارد یا خیر؟ که متأسفانه دارد. واقعیت امر این است که در تاریخ معاصر افغانستان هرات و هراتی ها هیچ گاه در جایگاه نخست مدیریتی افغانستان قرار نگرفتند؛ و از همه مهمتر اینکه ما اصلاً ادعایی در این زمینه نداشتیم. احمد شاه ابدالی زاده و پرورش یافته این شهر با وجود اینکه خاستگاه اینها هرات بود هرگز این خاستگاه زمینه ای نشد که هرات جایگاهی در عرصه سیاسی افغانستان داشته باشد. با وجود آن در چند دوره مهم افغانستان از جمله در دوره های مشروطه خواهی، در دوره اصلاحات سیاسی شاه محمود خان، در دهه دموکراسی عملاً هراتی ها حضور فعال در حیات سیاسی افغانستان نداشتند. هیچ حاکمی که به هرات آمده است هراتی نبوده است. بعد از هفت ثور بعضی اتفاقات افتاد و بعضی از سدها و موانع برداشته شد. به خصوص در جریان مقاومت و جهاد افغانستان شخصیت هایی ظهور کردند. اما اینها هیچ کدام مدعی رهبری نبودند. در دوره طالبان نیز یک هراتی در راس قدرت بود که عبدالمنان نیازی داشتیم. در دوران معاصر یک نفر فرصت استثنایی را برای در راس قرار گرفتن داشت، او کسی بود بنام جنرال عبدالقادر. در جریان انتخاب جنرال قادر برای رفتن به کابل به منظور تحصیلات نظامی در خانه ایشان مامنی به وجود آمد. این نکته بسیار مهم است که واگرایی را به جایی همگرایی نشان میدهد. امروزه مساله همگرایی در سطح جهانی نیز نکته بسیار مهمی است. در کنار این چیزی به نام همگرایی ملی بسیار مهم است. روایت دیگر که میخواهم ذکر کنم روایتی از تبعیض بر علیه هراتی ها است. این روایت اینگونه است: کوتاه سخن اینکه صنف دوم را هم پشت سر گذاشتیم و سال سوم رسیدیم، بهار بود. برج ثور. هیاتی از آمریکا آمد؛ قرار بود کسانی از بین ما برای تحصیل در آمریکا انتخاب شوند. معاینات صحتی را انجام دادند. معاینات صحتی را انجام دادند. شانزده نفر سالم بودیم. در بین آن شانزده نفر دو نفر از هرات بودند. من و فضل احمد. یک نفر هم از فراه بود. ما شانزده نفر را برای معاینات صحتی به عربستان بردند؛ گفتند برای یک معاینه دیگر باید به بیروت برویم. امریکایی ها در آنجا پایگاه نظامی داشتند. ما را برای یک هفته ده روز به بیروت بردند، معاینات چشم را آنجا انجام دادیم. به ما گفتند که شما سالم هستید. به کابل برگشتیم و به وزارت دفاع رفتیم. نورمحمد ارسلا رئیس روابط خارجه وزارت دفاع بود. من به دفتر او رفتم و گفتم ما آماده هستیم..... خان محمد ما را به صف ایستاد کرد و از من پرسید خوب بچیم از کجا هستی؟ گفتم از هرات. پس از آن نورمحمد ارسلا نام دوازده نفر از شانزده نفر را خواند نام من و سه نفر دیگر را نخواند. اگر جنرال قادر در آن فرصت به آمریکا عازم میشد این اتفاق هفت ثور نمی افتاد. مواردی این چنینی که برای هرات و هراتی ها اتفاق افتاده باشد بسیار زیاد است. جنرال قادر به عنوان رهبر شورای عالی انقلابی هفت ثور برای یک ماه بود. با وجود این هیچ نوع ادعایی برای رهبر ماندن را ندارد. بارها از او پرسیدم که چرا اینگونه بود؟ او جواب داد که در آن زمان سایر رهبران آدرس و نشانی قومی داشتند و جنرال قادر نشانی قومی نداشت. در نتیجه اینکه مساله واگرایی یک موضوع کلی در افغانستان است. دوم محافظه کاری هراتی ها است. بخشی از انزوای سیاسی هرات خود خواسته است. سوم آرمان خواهی تعدادی از هراتی ها است. فقدان نشانی قومی برای تبارز و بقا. به باور من مهمترین نشانی برای تبارز ما نشانی است به نام هرات. الگوی بسیار کوچک اما بسیار موفق از افغانستان کوچک است.

پرسش و پاسخ:

سوال علی احمد کاوه: چقدر نفس قومیت و قوم گرایی باعث واگرایی هراتی ها شده است؟

فصیحی: ما چه میتوانیم بکنیم تا عقبه های سیاسی را قوی کنیم. و چگونه میتوانیم بر سیاست از این فاصله دور تاثیر گذار باشیم؟ منیر

آقای سید اشرف سادات از آقای آرزو: فقدان پیوستگی سیاسی بیشتر به مردم بر میگردد یا به چهره های سیاسی؟ آیا مردم نمیخواهند در زیر چتر منسجم سیاسی جمع شوند یا چهره های سیاسی نخواستند زیر یک چتر قرار بگیرند؟

جواب آرزو: هرات شهر بسیار جالبی است. تمام مظلوف این شهر در فاصله ای بسیار کوتاه خود را جزیی از این شهر میپندارد. من با اطمینان به شما میگویم که تعداد زیادی از دوستان این جمع اصیل هراتی نیستند. از لحاظ تاریخی در نتیجه رویدادهایی که اتفاق افتاد، هراتی ها قتل عام شدند. هر کس به این شهر می آید بعد از مدتی افتخار میکند به اینکه در این شهر است. حتا تعدادی از طالبان هراتی شده اند. به تصور من این از جمله حسن هرات است. بنا از این حسن هرات به عنوان یک نشانی خود استفاده نشده است. در طول هفده سال گذشته روند همگرایی که باید شروع میشد در افغانستان، از این استفاده نشد. وگر نه میتوانست این فرصت خوبی باشد. هراتی رفت به کابل و فراموش شد. اجازه بدهید که صریح بگویم. عده ای فکر میکردند که با پسوند های قومی زی میتوانند به چیزی برسند که این اتفاق نیوفتاد. عده ای هم فکر میکردند که با تاجیک های شمالی میتوانند یکجا شوند که این اتفاق نیز نیوفتاد. نه تاجیک شمالی تاجیک هراتی را به عنوان همکار پذیرفت و نه پشتون غیر هراتی پشتون هراتی را پذیرفت. بنا این درس بسیار خوبی است که ما هرات را به عنوان افغانستان کوچک شهروند محور و به عنوان نشانی خود برگزینیم.

جواب منیر: به نظر من این نیاز به یک آسیب شناسی اجتماعی سیاسی دارد. اما به صورت کلی چند نکته را میشود مطرح کرد: اول اینکه ما باید به دور یک محور بزرگ جمع شویم. یک مدت هرات و هراتی گفتیم. یک مدت حوزه مطرح شد. و نسخه دیگر هم میتواند شهروند محوری باشد. نکته دوم اینکه ما باید مقداری انعطاف پذیری را نشان دهیم و این روحیه و نوع نگاهی که داریم تجدید نظر کنیم. آرمانگرایی بیش از حد. مطلق گرایی بیش از حد. ما همیشه یا صد را میخواهیم یا صفر. ما نود را حتا اعتنا نمیکنیم. از شخصیت های خود توقع داریم که پیامبرگونه برخورد کند. نکته بعدی قانونگرایی است. قانون را ما میسازیم و این وحی منزل نیست. بحث دیگر تساهل و تسامح است. ما بیش از حد منتقدیم. ما در پهلوی انتقاد باید راه حل نیز داشته باشیم. در پهلوی نقد اگر طرح و برنامه داشته باشیم شاید بتواند کمک بکند. بیش از حد اخلاق گرایی. دید ما نسبت به اخلاق باید تغییر کند. وقتی که می گویند ادمی سیاسی فکر میکنی که هیچ ارزشی در وجود او نیست. گویا سیاست یک بوی مسمئز کننده ای دارد که به ما خوش نمیخورد. ما باید این کدهای ذهنی را تغییر دهیم تا به چیزهایی که میخواهیم دست یابیم.

نشست کاری سوم: هرات، انزوای سیاسی و هویت اقتصادی

گرداننده: ناهید احمدی فرید نماینده مردم هرات در پارلمان افغانستان

سخنرانان:

- حبیب الرحمن پدram عضو شورای ولایتی هرات
- وحید مرزبان کارمند ریاست ارتباطات خارجه در هرات
- آقای یعقوب مشعوف نویسنده و پژوهشگر
- منور شاه بهادری نماینده مردم هرات در پارلمان افغانستان

ناهید احمدی فرید

بانو فرید سخنان مقدماتی خود را با نگاهی کلی به مساله انزوای سیاسی هرات شروع کرد و سپس به موضوع اقتصادی و رفتارهای سیاسی پرداخت.

ما به اندازه کافی در مورد چالش های انزوای سیاسی هرات چه راه هایی وجود دارد تا ما از انزوای سیاسی هرات امروز بیرون شویم. چطور بتوانیم پویش سیاسی هرات را تجزیه و تحلیل کنیم. چگونه رفتارهای سیاسی هراتیان را بررسی کنیم. هراتی هایی امروز در قرن بیست و یکم دنباله رو و منفعل رفتار میکنند. هراتی که عملا پیش قراول تولید دانش، سیاست و اقتصاد بود امروزه چرا به این وضع دچار شده است؟

سخنرانی حبیب الرحمن پدram

آقای پدram سخنان خود را با نگاهی تاریخی به هرات آغاز کرد و پس از آن به شرایط انزوای سیاسی امروزین هرات پرداخت.

روزگاری سرزمین خراسان چهار ستون داشت: هرات، بلخ، مرو و نیشاپور. و هرات دل خراسان بود. سکندر مقدونی هنگامی که در ۳۳۰ قبل از میلاد هریوا را میگشاید، در آن زمان شهریان هرات یا هریوا مقاومت میکنند و به همین جرم به دست سکندر کشته میشود و بسیاری از مردمان هرات نیز، یک مقطع تاریخی را ما جا زدیم. اما اکنون شهر هری رود را چه شده است؟ کسانی که از هرات نمایندگی کردند به هرات تعهد نداشتند. هراتی هایی که از پله ای به نام هرات گذشتند بعدا دیگر به هرات نگاه نکردند. فکر کردند دیگر تمام شده و یکی از

رهبران تراز اول مملکت شده اند. ما در هرات سه نسل رهبر داریم. نسل اول: فرماندهان کاریزماتیک شرایط انقلاب. این نسل که اسماعیل خان تنها بازمانده آن است در میدان جنگ و جهاد قهرمان شدند. و امید هرات در میدان قدرت بودند. اما در میدان سیاست به راحتی کنار زده شدند. نسل دوم رهبران پس از امیر در دوره پس از طالبان است. این نسل از رهبران در فضای آزادی که در حکومت کززی به وجود آمده بود رشد کردند. اما این رهبران نیز نتوانستند و در معادلات قدرت به راحتی گم شدند. و نسل سوم رهبران جوانی است که تازه به میدان آمده اند. دلیلی بعدی عدم هماهنگی بین صاحبان قلم و سیاسیون هرات است. خمینی مثالی است از اینکه چگونه همه اقشار جامعه ایران یکدست شدند برای پیروزی انقلاب. دنباله روی هراتی ها و رهبران هراتی. ما دنباله رو بوده ایم. بخشی دنبال شمالی ها رفتیم. بخشی دنبال مشرقی ها بخشی دنبال جنوبی ها. و رهبران محلی ما در مصرف کردن بسیار خسیس بودند. در شرایط کنونی هر کس برای نان کاری میکند. این موجب شد که بسیاری از جوانان چیز فهم بروند به دنبال رهبرانی غیر از رهبران محلی. چهارم تقسیم شدن هرات نشینان در حوزه های خورد و ریزه. هویت کلانی به نام هرات، مقدم بر هویت افغان ما و مقدم بر هویت مسلمان بودن ما است. ما این هویت را فراموش کرده ایم و تقسیم شدیم به هویت های خورد و ریزه. پنجم: عدم توجه به هویت اقتصادی هرات. و دلیل آخر اینکه شکل نگرفتن یک گفتمان متحد هراتی بر محوریت هرات. نه در محل و نه در مرکز. هیچ ملتی از بیرون مغلوب نخواهد شد مگر اینکه از درون به فساد گراییده باشد(نقل قول). و ما همان ملی سرخپوستیم که از بیرون مغلوب شدیم و بخش اعظم این مشکل در درون خود مان است.

سخنرانی یعقوب مشعوف

آقای مشعوف سخنان خود را با تمرکز بر سخنران های قبل از خود و توجه ویژه به آمارهای اقتصادی هرات شروع کرد.

هرات با نفوس رسمی ۱ میلیون و ۷۰۰ هزار نفر و آمار غیر رسمی بیش از سه میلیون نفر را در خود جای داده است. هرات دارای ۵۳,۳ فیصد اراضی هموار میباشد. که از دیدگاه اقتصادی برتری ظرفیت تولیدی را در هم ردیفی با قوای بشری و سرمایه را میتواند داشته باشد. هرات از نگاه شهری دومین ولایت افغانستان و عرصه ای برای صنعت و تجارت است. ویژگی های خاص اقتصادی هرات. یک: قرار گرفتن هرات بین دو مرز بین المللی. بنادر تورغونندی و اسلام قلعه. انقال مال التجاره به کشورهای آسیای میانه و برعکس. نقطه اتصال آسیا از طریق خط لاجورد. از طریق ترکمنستان به گرجستان، ترکیه و اروپا. فرصت های اقتصادی: عواید گمرک هرات از سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۵ برابر با ۱۲۲ میلیارد افغانی است. دوم مستوفیت ولایت هرات. این نهاد بین این سالها ۱۱۸ میلیارد و ۴۷۳ میلیون افغانی درآمد داشته است. سکتور زراعت مجموعاً ۳۱۳ هزار هکتار زمین را به صورت دیمی و آبی زیر کشت دارد که ۲۴۱ هزار هکتار آن آبی و متباقی دیمی هست. مثلاً هرات از منابع آبی خود در سال ۱۳۹۰ حدود ۲۰۸ هزار تن محصول برداشت نموده است. نساجی هرات یکی دیگر از این فرصت ها است. فرصت اقتصادی دیگر هرات فابریکه سیمان این ولایت است. و فرصت دیگر شرکت پخته هرات است. وضعیت آفتابی هرات و بادهای صد و بیست روزه هرات نیز میتواند در راستای انکشاف اقتصادی کمک کننده باشد که کارهایی نیز در این زمینه به راه افتاده است. شهرک صنعتی هرات نیز یکی از مهمترین بنیادهای اقتصادی هرات است. این شهرک در ۱۳۸۲ تاسیس شده که ۴,۵ کیلومتر طول دارد و ۱,۵ کیلومتر عرض آن است. که همین فعلاً ۱۸۰ کارخانه فعال دارد. نداشتن توجه به صنعت هرات، نداشتن سیاست پولی درست از طرف دولت افغانستان از جمله نکات عدم توجه است. نبود برق، عدم توازن گمرکی. کمبود پروژه های انکشافی است. نبود زمین به تقاضای سرمایه گذاران. نبود بانک انکشاف زراعتی است. و نبود سیاست قوی از صنعت از جمله مشکلات مهم است. در نتیجه هرات بنا به تولیدات و عایداتی که از گمرکات خویش دارد بین ۲۰-۲۵ فیصد کل بودجه افغانستان را تکمیل میکند که میشود هرات را به مقایسه دیگر ولایات مرکز خوبی در حوزه توسعه اقتصادی دانست. اما با وجود این ارقام توجه سیاست گذاران به طرف هرات کمتر به چشم میخورد. چنانچه با وجود این که هرات دومین ولایت از نگاه نفوس و اقتصاد است در حدود نه میلیارد افغانی بودجه اختصاصی دارد. که آن هم نظر به کم توجهی حکومت محلی به مصرف نمیرسد.

سخنران سوم: وحید مرزبان. متغیرهای تاثیر گذار بر انزوای سیاسی هرات پس از طالبان.

به صورت عمده روی دو بخش صحبت خواهیم کرد. یکی متغیرهای موثر روی انزوای سیاسی هرات به طور مشخص پس از رژیم طالبان. در بخش نهایی نیز راهکارهایی را برای بیرون رفت از وضعیت کنونی ارائه میکنم. در پنج متغیر انزوای سیاسی هرات را به طور خلاصه ارائه میکنم. نخست متغیر تاریخی: پس از اینکه دورانی به نام بازی بزرگ در منطقه وجود دارد هرات به عنوان یک منطقه استراتژیک بیش از دو و نیم دهه مورد بحث و گفتگوهای قدرهای وقت بود. یعنی روسیه و بریتانیا. پس از کشمکش های ایران در منطقه بریتانیا میخواهد که ایران جز افغانستان باشد. رویارویی روسیه و انگلیس منجر به دخیل شدن هرات در جنگ میشود. در عهدنامه ۱۸۵۸ دولت ایران مجبور میشود تا از هرات نیروهای خود را بیرون کند. هرات در چهار دهه گذشته برای حزب جمعیت به عنوان یک پایه اساسی وجود داشته است. ایا هرات از طرف بزرگان حزب جمعیت مورد خوش مهری قرار گرفته است؟ متأسفانه پاسخ منفی است. از طرف دیگر تعصب گرایی آمیخته با مساله قومیت بوده است. کنفرانس بن و نقش سمبولیک هرات در آن. در زمان کنفرانس هرات مانند سابق نقش سمبولیک دارد. نماینده هرات آن توانایی را ندارد تا از خواسته های هرات در کنفرانس بن موضع بگیرد. استقلالیت حکومتی متغیر بعدی است. هرات در صد سال گذشته همواره به دنبال استقلال طلبی بوده است. متغیر جغرافیایی. قرار گرفتن هرات در جایگاه پیرامونی افغانستان یکی نکات است. به هر اندازه که از مرکز قدرت دور باشیم کمتر در قدرت سهم خواهیم داشت. متغیر بعدی متغیر اقتصادی است. بدون پشتوانه اقتصادی بدون شک نمیتوانیم نقش خوبی را در سیاست بازی بکنیم. در ۱۵ گذشته تاجری را نمیتوان یافت که برای آینده سیاسی هرات کاری را کرده باشد. در متغیر تاریخی به دنبال نوستالژی های تاریخی بوده ایم. شکاف قومی در هرات نیز فعال است. از پانزده سال به این طرف حکومت های مرکزی خواسته اند اقوامی که در هرات زندگی میکنند وابسته به آنها باشد. منافع دولت مردان همیشه ایجاب کرده است تا از هرات به عنوان یک بانک رای استفاده کنند. نسل گذشته نسلی است که متأثر از پیرگرایی بوده است. نسل امروز به دنبال افقی جدید است که هنوز رقم نخورده است. متغیر سیاسی نیز یکی دیگر از متغیرها است. رسیدن به قدرت همیشه از در زور و نمایش زور بوده است. هراتی ها همیشه نرم خو بوده اند پس با نرم خویی همیشه میبازند. حضور یا عدم حضور اسماعیل خان در هرات متأسفانه سبب انفعال سیاسی هراتیان شده است. نبود زعامت سیاسی واحد در هرات نیز مهم است. حکومت مرکزی در طول ۱۵ سال گذشته نگاه هرات ستیزانه داشته است. ناکافی بودن بودجه انکشافی برای هرات. نظام مترکز اداری با فاصله ای که هرات با مرکز دارد باعث شده که هرات را از عرصه سیاسی دور نگه دارند. راهکارها: تغییر نظام. من به عنوان جوان هراتی دوست دارم که نظام افغانستان در آینده نظام فدرالی باشد. تلاش برای توسعه سیاسی در هرات. ایجاد اجماع و وحدت سیاسی در هرات. نخبگان سیاسی، فکری و ثروت باید در یک خط قرار بگیرند. رشد کادرهای سیاسی و تولید رهبر. و پایان دادن به دنباله روی در هرات و هراتیان.

سخنران سوم: منور شاه بهادری عضو مجلس نمایندگان

چرا ما امروز در جایگاهی قرار گرفته ایم که هرات یا هراتی ها در اریکه قدرت افغانستان بسیار کم رنگ هستند؟ این که در گذشته چه کسی چه کرده است همانگونه انسان هایی بوده اند. ما نیز باید همان گونه باشیم. گذشته که گذشت. الگو برداری کنیم. بیابید بینیم چرا اینجا رسیده ایم؟ دلیل اش این است که ما همدیگر پذیری نداریم. هرگز نشده که یک هراتی بیاید و در کنار هراتی دیگر ایستاده شود. همیشه این حرفها بوده است. ضعیف ترین فرد هراتی در مرکز قوی ترین است. اما ما در اینجا همیشه به گروه ها به سمت ها و به سویی حرکت کرده ایم. در انتخابات افغانستان حتا مردم هرات حاضر بودند بخاطر اشرف غنی و عبدالله یکدیگر را از بین ببرند. پشتون هرات را پشتون قبول ندارند و تاجیک هرات را تاجیک. ما در نقطه اول باید خود را هراتی بدانیم. دوم اینکه ما شخصیت سازی نکرده ایم. ما از اینکه جایگاه ما گرفته شود ترسیده ایم. هر گاه ما به معنای واقعی کلمه دست یکدیگر را گرفتیم میتوانیم کاری کنیم. دوم اینکه چرا حکومت در مقابل این کار را میکند؟ حکومت ما را شناخته است. دیده است که ما بی اتفاقیم و از ما سو استفاده کرده است. این کشور نتوانسته است مولفه های حکومت داری را بسازد اما قوانین سر ما تطبیق میشود. ما هم همیشه بردبار بوده ایم و گوش کرده ایم. ما باید با کتله عظیمی حرکت های مدنی خود را شروع کنیم. ما هم جز این افغانستان هستیم. نفوس ده فیصدی این کشور را تشکیل میدهم. هرات متشکل از اقوام مختلف است. هیچ قومی به تنهایی نمیتواند در افغانستان حکومت کند. ما در هرات زندگی میکنیم. هر کسی که در هرات زندگی میکند میتواند هراتی

باشد. بهترین کاری که میتوانیم انجام دهیم این است که دست یکدیگر را بگیریم. اولین چیزی که باید بگوییم هرات است. باید اول هرات را احیا کنیم. سپس حرکت مدنی داشته باشیم و نگاهی قومی را از بین ببریم.

پرسش و پاسخ

مریم جامی: سوال از آقای بهادری: شما چه حرکتی کرده اید؟ چرا با وجودی که ما در هرات ظرفیت داریم ریاست های بزرگ دست غیر هراتی ها باشد؟

آقای خطیبی: آقای مشعوف: با ظرفیت اقتصادی هرات چرا سیاست مداران در تاریخ به این نکته توجه نکرده اند؟

آقای صالحی: آیا نخبگان جمع میشوند تا توده ها را جمع کنند یا باید توده به دنبال نخبه ها بگردند؟ از آقای بهادری.

خانم نفس گل جامی: چقدر ما میتوانیم باور کنیم که صدای ما به طول کامل شنیده میشود؟ آقای بهادری.

آقای بهادری: جواب خود را از آخر شروع میکنم. شما از امضا به دست وزیر داده اید. ما به پیش شما بودیم شما چی وقت به دست ما دادید که ما انجام ندادیم. وکیل های هرات کامل در خدمت شماست. شما حداقل صدای خود را به ما برسانید تا ما انجام دهیم. شما میتوانید حتا دیدگاه های خود را در مورد انکشاف اقتصادی با ما شریک بسازید.

بودجه وقتی که تصویب میشود وجه قانونی دارد و هر نهاد نیاز دارد تا آنرا مطابق با قانون مصرف کند. ما وظیفه نظارت مصرف بودجه را داریم. وزرایی که نتواند مصرف کند ما آنها را میخواهیم. اما در قسمت بودجه ولایتی شورای ولایتی است. شورای ولایتی در این زمینه تاثیرگذار نبوده است. نظارت از بودجه کار شورای ولایتی است. ما در هر ربع نمیتوانیم که وزیر را استیضاح کنیم.

در مورد بست های هرات این است که برای این بست ها عدم اتحاد وجود دارد. چند نفر میاید برای اینکه این ریاست را بدهیم و چند نفر میاید و میگوید که این ریاست را ندهیم. ما اتحاد نداریم. ده تا هراتی میگویند خوب ده تای دیگر میگویند خراب.

ما وکیل ها همه جمع هستیم. مشکلی نداریم. جلو حرف های شما را نمیتوانیم بگیریم. ما هم راهکار میدهیم شما هم راهکار بدهید. راهکار بدهید که ما انجام بدهیم. درد ما همه یکی است. گاهی فکر میکنید که ما در خانه های خود هستیم و دنبال معامله هستیم. وکلای هرات در هیچ کدام از معاملاتی که صورت میگیرد شریک نیست.

پدرام: حرف بر سر این نکته زیاد پیچید که ما چرا متفرقیم. تا زمانی که ما از هویت های خرد و ریزه جدا نشده و زیر چتر هویتی به نام هراتی یکجا نشویم آس همین است و کاسه همین. ما وقتی که در روبروی جمعی قرار میگیریم که از طیف های مختلف است حرفهای ملی و خیلی شیرین میزنیم. اما وقتی که جمع های خودی است ما میرویم در راه های قومی خود. تا با خود رو راست نباشیم نمیتوانیم به جایی برسیم.

مساله بعدی در مورد نخبه گرایی است که به ابتدال رسیده ایم. ما نخبه گرایی در افغانستان نداریم. اینکه ما چند تایی خود را به عنوان نخبه داریم بماند. اما در سطح سیاست های نظام و دولت ما چیزی به نام نخبه گرایی نداریم. استثنایی اگر است بر مبنای اتفاق بوده است نه نخبه گرایی. شورای ولایتی صدای دهل است. صدای دهل از دور خوش است. ۹۹,۹ درصد وظیفه شورای ولایتی حرف زدن است. مهمترین وظیفه ما این است که ما به مردم حرف بزیم. حرف مردم را به دولت و از دولت را به مردم برسانیم. من به عنوان یک عضو شورای ولایتی دادخواهی خود را بعد از سه سال کرده ام. اما اینکه چه نتیجه ای داده است دیگر وظیفه خودمان نیست. در مورد ریاست اینکه باید کار به اهل آن سپرده شود. تا کار به اهل آن سپرده نشود کار به درستی پیش نمیرود. در مورد بودجه اینکه شورای ولایتی متاسفانه در بودجه هیچ صلاحیتی ندارد. این بودجه همیشه از طرف اقتصاد جور میشود و ما صلاحیت این را نداریم که در مورد پروژه ها حرفی بزیم و تادیلی بیآوریم. پروژه ها همه مشخص است و معلوم است که به کجا میروند. پروژه هایی که تعیین میشود شورای ولایتی صلاحیتی ندارد که آنرا تغییر دهد. ملتی که تاریخ نمیخواند باید تمام تاریخ را تجربه کند. ما باید تاریخ بخوانیم. اگر یک هویت گراپهایی داشته باشیم که بشود به آن فخر کرد پس باید بخوانیم. اما مثل عرب ها در تاریخ نمانیم. تاریخ بخوانیم چون تاریخ برای درس است.

مشعوف: به نظر من کلا صنعت در افغانستان برای خود جای پای پیدا نکرده است. در ابتدای امر مربوط به وزارت معادن بود، باز برای پیشرفت ریاست آی اس آ را ساختند. سپس گفتند که نتیجه اش منفی است. و از بین بردند. سپس آن را به وزارت تجارت سپردند. اتاق صنعت نیز از جمله فرمان های رییس جمهور است. بحث هرات نیز باز هم بر میگردد به مسایل خود ما. در شبه دموکراسی ما مجبوریم از طریق وکلای خود حرف خود را به بالا برسانیم. در نظامی که وکیل از وزیر بنالد و وزیر از وکیل بنالد و رییس جمهور از هر دو بنالد ما باید سکوت داشته باشیم.

جمع بندی ناهید احمدی فرید

آقای پدرام مقطع تاریخی را شروع بحث خود گرفتند. دلایلی را از خارجی تا داخلی در مورد هرات بیان کردند. نسل های رهبران را به خوبی تقسیم بندی کردند. آقای مشعوف در مورد سیاست های اقتصادی صحبت کردند. جناب مرزبان به صورت علمی متغیرهای موثر بر انزوای سیاسی هرات را بررسی کردند. تقسیم مردم به احزاب و قومیت ها و عدم توانایی ما برای تبارز در کنفرانس بن. متغیر جغرافیایی و متغیر سیاسی را مطرح کردند. متغیر اقتصادی را نیز مطرح کردند. چالش یک تعداد تجار اند که با وجود پولداری نقش مهمی ندارند. جناب بهادری باورمند به این بودند که با بررسی تاریخ باید الگو برداری کنیم. توانایی هراتی ها برآزنده است. ما محافظه کار هستیم و میدان را به کسانی دادیم که این محافظه کاری را نداریم. ما باید از هر آدرسی که باشیم هراتی باشیم. اما من نیز میخواهم دخالتی داشته باشم و آن در مورد بودجه. برای اینکه یک پروژه را ما بخواهیم وارد بودجه کنیم جالش های زیادی را با دیگر وکلا داریم. از بودجه ای که داریم ما در هرات تمام بودجه را نمیتوانند مصرف کنند. خالی کردن بار مسئولیت از دوش خود و انداختن آن به دوش وکلا کار درستی نیست. ما باید مسئولیت پذیر باشیم. تمام کارهای ما در مرکز برای اینکه وضعیت زندگی مردم را بهتر کند ضرب صفر میشود. ما باید انتقاد کنیم اما انتقادهای باید طوری باشد که کار به جایی ببرد. وظیفه اصلی را جامعه مدنی و رسانه دارند.

نشست پایانی:

صحبت های دکتر بهاءالدین بها

آقای بها سخنان خود را با توجه به عمده نکاتی که در کنفرانس بیان شد و سپس با سپاسگذاری همزه ساخت. وی در مورد چیزهایی که به دل دارد بگوید. سخنان خود را در مورد شخصیت حکمی ولایت هرات بیان کرد. به زعم وی هراتی که هر چه بگویم کافی نیست.

صحبت سر مساله هرات است. هرات چه نوع ولایتی است؟ چه شهری است؟ ما غم و درد و مشکلاتی که هرات دیده و میبیند را آیا متوجه میشویم یا نه و دواى درد آن چیست؟ هرات مهد علم، دانش، اخلاق و همه مسایل است. هرات به نام اکادمی شرق محسوب میشود. دوره های زیادی را از کنش و واکنش گذشتانده است. هرات نه تنها ولایت از ولایات افغانستان در عرصه دانش بوده بلکه در عرصه انقلاب ها همیشه دست پیش داشته است. هیچ ولایت دیگری در انقلاب ها پیش قدم از هرات نبوده است. همین چیزها موجب شد که هرات همیشه مورد تنگ نظری دیده شود. همیشه هرات مورد تنگ نظری بوده است. هرات متاسفانه که از مدت از نظر افتاده است. آن چیزی که از هرات دولت مرکزی استفاده میکنند آن چیز را به هرات نمیدهند. هرات همیشه نقطه عطفی به مسایل دولت در دولت افغانستان بوده است. نصف کابینه افغانستان هراتی بود. زمانی که شاه محمود خان صدر اعظم به هرات آمد هراتی ها تقاضای بالا بردن وضعیت تحصیلی هرات را کردند که در آن جا پس از اینکه شاه محمود به کابل رفت مکتوب رسمی آمد که برای توازن بخشیدن به تمام ولایات از پیشرفت هرات در عرصه تحصیلی جلوگیری صورت گیرد. در زمان موجه خلقی ها اولین نهضتی که از شروع شد از هرات بود. با تمام این سر سپردگی ها اما هیچ وقت هرات صدای این را نکشیده است که من از افغانستان نیستم. اما آنها قدر همین مهر و محبت هراتی ها را ندانستند. اگر هرات فدرالی نیست حداقل نیم آن باشد تا بتواند هراتی ها کاری را انجام دهند. ما باید راهکارهایی را بسازیم که هرات را به چشم کم نبیند.

جمع بندی: سخنرانی پایانی رئیس انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان

در گفتار درمانی کسانی که مشکل دارند حدود چند ماه آموزش میبینند. مشکلاتی مانند اعتیاد، خانوادگی و غیره. دو نوع نگاه برای این مشکلات وجود دارد. یکی نگاه پزشکی است که نسخه میپیچد. مریض ها علاقه مند چنین نسخه هایی اند. نگاه گفتار درمانی چیز دیگری بود. اینکه این نگاه نسخه پیچ نیست. ما میخواهیم با شما یک گفتگو داشته باشیم. در جریان این گفتگو شما میتوانید مشکل خود را پیدا کنید. بنابراین من از این روش که هم در چارچوب گفتگوهای امنیتی هرات است نیز در این سلسله گفتگوهای هرات و سیاست انتخاب کرده ایم. ما دنبال نسخه پیچی نیستیم. بلکه میخواهیم از دل گفتگوهایی که اینجا انجام میدهیم بتوانیم راه کار را پیدا کنیم. از طریق این خرد جمعی میتوانیم که به راهکار مناسبی برسیم. دست آورد مهم این کنفرانس این است که عده ای از هراتی ها زیر یک چتر جمع شده اند. هر چه قدر این گفتگوها زیاد باشد شاید که عاجل جواب ندهد اما مطمئن باشید که با این گفتگوها خیلی از مشکلات را میتوانیم حل کنیم. نکته دیگر اینکه ما فکر میکنیم مشکلات ما از دریچه اخلاق گرایی ما است و ما باید نگاه اخلاق گرایی بیرون شویم و سپس به راه دیگری برویم تا موفق شویم. این نگاه ما نیست بلکه نگاه ما چیز دیگری است و نگاه ما را میتوانید در لوگویی که برای کنفرانس هرات و سیاست انتخاب کرده ایم نیز دریابید. دو الگوی خوب را میتوان از سوئیس که در قلب اروپا است دید. سوئیس در جریان جنگ های بزرگ بسیار هوشیارانه خود را کنار کشید از جنگ. نمونه دیگر عمان است که نخواسته اند خود را در جریان جنگ های ایران و عربستان قرار بدهد. بناً ما به دنبال این هستیم تا به راهی مشترک از دل این گفتگوها برسیم. سپاس از همه شما.

ضمایم

ضمیمه ۱ برنامه کاری:

چهارشنبه، ۲۲ قوس

۹:۰۰ الی ۸:۴۵	ورود میهمانان به سالون	
گرداننده: بانو سیده ارباب زاده		
نشست آغازین کنفرانس		
۹:۰۵ الی ۹:۳۰	<ul style="list-style-type: none"> • مناجات حضرت مولانا (صدا) • خوشامدگویی رئیس انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان • سخنران ویژه: انجنیر علی احمد عثمانی، وزیر انرژی و آب جمهوری اسلامی افغانستان 	
جلسه اول: هرات و دوره‌های تاریخی در سیاست		
	آقای داوود عرفان، استاد دانشگاه	گرداننده
۹:۳۰ الی ۱۱:۰۰	<ol style="list-style-type: none"> ۱. آقای نوید مشعوف، استاد دانشگاه ۲. آقای سید مسعود حسینی، استاد دانشگاه ۳. بانو مریم جامی، استاد دانشگاه 	سخنرانان
	بحث آزاد	
۱۱:۰۰ الی ۱۱:۱۵	صرف چای	
جلسه دوم: هرات، سیاست مداران، ادبیات و سیاست؛ بررسی‌های موردی		
	بانو سهیلا عرفانی، رئیس دانشکده‌ی ژورنالیزم دانشگاه هرات	گرداننده
۱۱:۱۵ الی ۱۳:۰۰	<ol style="list-style-type: none"> ۱. بانو نوریه نورزاده، رئیس دانشکده ادبیات دانشگاه کهکشان شرق ۲. دکتر داوود منیر، استاد دانشگاه ۳. دکتر پرویز آرزو، استاد دانشگاه 	سخنرانان
	بحث آزاد	
۱۳:۰۰ الی ۱۴:۰۰	صرف نان چاشت	
جلسه سوم: هرات، انزوای سیاسی و هویت اقتصادی		
	بانو ناهید احمدی فرید، نماینده مردم هرات در پارلمان افغانستان	گرداننده
۱۴:۰۰ الی ۱۵:۳۰	<ol style="list-style-type: none"> ۱. آقای حبیب الرحمن پدرام، عضو شورای ولایتی هرات ۲. آقای وحید مرزبان، کارمند ریاست ارتباط خارجه ۳. آقای یعقوب مشعوف، نویسنده و پژوهشگر ۴. آقای منور شاه بهادری نماینده مردم هرات در پارلمان افغانستان 	سخنرانان
	بحث آزاد	
۱۵:۳۰ الی ۱۶:۰۰	نشست پایانی و سخنرانی دکتر بهال‌الدین بها	

پایان

تماس با ما:

انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان
آدرس کابل: قلعه ۹ برج، کارته پروان
آدرس دفتر هرات: شرق پارک ملکیار، جاده مجیدی
پست بکس: ۵۲۱۴ پسته خانه مرکزی

www.aiss.af

contact@aiss.af

herat@aiss.af

www.facebook.com/afghaninstituteforstrategicstudies

Twitter: twitter.com/AISS_Afg

Linkedin: Afghan Institute for Strategic Studies